

אנטיגונה במלחמת סוכות

מרגריטה יוזיף

הקונפליקט – העימות

הוא מהות הדרמה – הדיאלוג.

שני אנשים מייצגים תפיסות עולם שונות

ותפיסת ערכים שונה.

הצופה מתמודד גם הוא עם ההבדל

בתפיסות וכך חווה חוויה עמוקה.

פרולוג – פתיחת המחזה

הדיאלוג בין אנטיגונה ואיסמנה ליד ארמון המלך קראון.

איסמנה	אנטיגונה	תפיסת עולם/ערכים
עדיף לשמור על החיים מאשר לקיים את חוקי האלים.	חוקי האלים הם קודמים לחוקי המלך, אפילו במחיר מוות.	חוקי האלים
לשמור על החיים ועל המשפחה	לקבור את האח	החובה המשפחתית

אנטיגונה

מאמינה שהיא פועלת לפי צו האלים ולכן היא בטוחה בדרכה ואינה חוששת מהמוות.

היא אינה רואה אפשרות או אמת אחרת ולמרות שהיא אוהבת את אחותה איסמנה, היא נוטה לכעוס עליה ולזלזל בה על פחדנותה הטבעית. כאן יש גם יהירות וגאווה.

איסמנה

מתעקשת לדבוק בחיים. היא כבר חוותה מוות ואובדן של קרובים והיא לא רוצה לאבד את אנטיגונה. זוהי גישה הגיונית המקדשת את החיים ומעדיפה אותם על פני המוות, אפילו במחיר אי עשיית צו האלים.

מערכה ראשונה – עלייתו של קראון

קראון מייצג את השליט – הרודן.

הוא צריך לשמר את כוחו בעזרת כוח והוא נמצא מתמיד לשלטונו. זה מה שמניע אותו. למרות בחשש שהוא גם הוא אוהב (כנראה) את קרוביו ורוצה בטובתם (פולינקס – הבוגד, הוא אחיינו) הוא סבור שמי שבגד במדינה, בלי קשר למוצאו, צריך להיענש. הוא מאמין שזהו צו האלים. בנאום שלו הוא מכריז על עקרונותיו הנוקשים.

המקהלה

משמשת מעין ביקורת – קול העם. הוראתו של קראון
תבוצע, אך נראה שהדעות בעם לגבי הצו, שנויות
במחלוקת.

כאשר השומר מגיע ומספר על הקבורה המסתורית,
המקהלה כבר מתלבטת אם אין יד האלים בדבר.
קראון מתרגז וטוען שהכל קשור לכסף ושחזר. הוא
מאיים על השומר.

מערכה שנייה – הקונפליקט המרכזי

במחזה.

אנטיגונה וקראון

אנטיגונה וקראון הם הגיבורים הטראגיים במחזה. הם מייצגים שתי תפיסות עולם וערכים שונות. אנטיגונה: "נולדתי לאהוב, לא לשנוא" קראון: "כל עוד אני חי, לא תמשול בי אשה"

קראון	אנטיגונה
החובה למדינה קודמת לכל. זהו צו האלים.	החובה למשפחה קודמת לכל. זהו צו האלים.
הבוגד במדינה חייב להיענש	הקבורה היא צו האלים

קראון נותן לאנטיגונה את היכולת לבחור בחיים. אך היא מעדיפה לומר את האמת והיא אף גאה במעשיה. זהו הביטוי לאהבה של קראון את אחייניתו וזהו הביטוי של אהבתה של אנטיגונה לאחיה המת. איסמנה מצטרפת לדיאלוג ומבקשת למות יחד עם אחותה. אך אנטיגונה מזלזלת בה (יהירות). איסמנה פועלת לפי ההיגיון וכשהיא מבינה שאנטיגונה נחושה למות, היא פונה לקראון ומנסה לשכנע אותו לבטל את העונש – משום שמדובר בארוסה של בנו. זהו נימוק רגשי הדורש מקראון להפגין אהבה כלפי משפחתו.

המקהלה: "הו זאוס, איזו יומרה או אדם יעמדו מול כוחך"

מערכה שלישית – האב והבן

הגיון מול כוח

ההתמודדות של קראון עם בנו היא
התמודדות רגשית. הנאמנות של
קראון לחוק המדינה שהוא קבע
עומדת למבחן. האם יוציא להורג

את אחייניתו, אהובת בנו? או ימשיך בקו העקשני והיהיר
שלו לשמור על חוקי המדינה. אין ספק שהאב והבן אוהבים
אחד את השני, אך תפיסת העולם שלהם שונה לחלוטין
והיימון ממחיש את זה בעזרת שני משלים.

היימון: "זו לא בושה, גם לחכם, ללמוד ולא להתעקש"
שים לב לעצים בחורף על גדות נהר שוצף
עץ הנוטה עם הזרם, מציל את ענפיו. וזה המתנגד לזרם
נשבר ונעקר מן השורש...

כך גם בספינה בסערה: אם המלח מותח מפרש בלי להרפות בכלל. ספינתו תתהפך והוא ימצא את עצמו מפליג לו עם תורן הפוך.

**הדיאלוג מתחיל בטוב
אך מתלהט לאט לאט
והופך לוויכוח קשה.
היימון: "היא לא תמות
לידי ואתה לא
תראה אותי לעולם".**

שיר המקהלה הרביעי

הוא דיאלוג שירי בין אנטיגונה לבין המקהלה. אנטיגונה מקוננת ומספידה את עצמה לקראת מותה הקרב, יחד עם המקהלה.

מקהלה: "בתהילה ושבח את הולכת מאתנו למערת המוות"

אנטיגונה: "לא זכיתי בחתן, לא שרו לי מזמור כלולות –

עם נהר המוות אתחתן"

היא גם מעבירה ביקורת על השתיקה של האלים ושל חכמי העם שיודעים שהיא עשתה נכון כאשר קברה את אחיה.

אנטיגונה: "איזה חוקים מובילים אותי לבית קברי..."

מקהלה: "את נענשת על פשע שבצעו אבותיך"

כאן בא לידי ביטוי הגורל. האלים שותקים במות אנטיגונה משום שזהו גורלה, בגלל הקללה

שהוטלה על משפחתה. אך גם מגנים את העקשנות של אנטיגונה כנגד חוקי המלך.

מקהלה: "העקשנות, ילדה, העקשנות הרסה אותך"

במערכה הרביעית הדרמה בשיאה. אנטיגונה והמקהלה מקוננים וקראון נחוש בדעתו להוציא את אנטיגונה להורג ופוקד על חייליו לקחת אותה במהירות למערת הקבר. זוהי **הטעות הטראגית של קראון** – הוא לבדו עומד מאחורי החוק שלו.

במערכה החמישית מגיע טרסיאס. נביא עיוור וזקן שכבר הוכיח את כוחו בגילוי האמת במקרה של אדיפוס. זהו עימות ישיר בין חוק האלים לבין חוק המלך. בין חכמת נבואה לבין עקשנות וגאווה. העיוורון הפיזי של טרסיאס דווקא מבטא את יכולת הראייה הפנימית שלו – אל האמת. הוא למעשה נציג חוק האלים. קראון עומד בגאוותו ולא מוותר. הוא מאשים את הנביא בשחיתות ולקיחת שוחד. כאן באה לביטוי החרדה שלו. הוא מרגיש שכולם נגדו ומבקשים לרמות אותו.

**רק לאחר שהנביא יצא, בדיאלוג עם המקלה.
מבין קראון שטעה בפירוש רצון האלים והוא
צריך להשאיר את אנטיגונה בחיים ולקבור את
המת בכבוד.**

מרוב בלבול וחוסר אונים קראון לא ממש מקשיב לעצת המקהלה לשחרר קודם את אנטיגונה ואחר כך לקבור את המת, אלא מצווה לפנות קודם כדי לקבור את פולינקס ורק אחר כך לשחרר את אנטיגונה. זוהי טעות נוספת שלו.

תמונת הסיום (אקסודוס)

השליח מבשר את הבשורות האיומות. אנטיגונה תלתה את עצמה בעזרת צעיף משי ומתה. היימון ניסה לדקור את אביו בחרב ברגע של כעס, לאחר מכן הוא התאבד בנפילה על חרבו כאשר הוא מחבק את אנטיגונה.

קראון מבין: "אוי לי על האסון שהביאו עלי החלטותי" אורידיקה, אשתו של קראון נכנסת לארמון. לאחר מכן מגיע השליח לבשר שהיא הרגה את עצמה בעזרת פגיון.

קראון:

”קחו מכאן את האיש הטיפש, קחו את מי שהרג אותך, בני, הרג אותך ולא מרצונו, וגם אותך, אוי, אשתי. אינני יודע במה להסתכל, על מה להשען. הכל משתבש לי, נופל מן הידיים, ועל הראש, הגורל, כל כך כבד, כבד.”

הנשיאים החברתיים במחזה

המחזה מעלה נושאים חברתיים שכמעט תמיד ניתן למצוא בהם מחלוקת וקונפליקט ולכן הם כל כך רלבנטיים להתנהגות של כל חברה ושליטיה בכל זמן. **הניגוד בין חוק לצדק** – הוא קונפליקט עתיק יומין והתוצאה שלו היא בדרך כלל הסירוב לציית לחוק וההתנהגות הקיצונית – הפנאטית.

הצדק נמדד באופן שונה אצל אנשים שונים. לא תמיד אנחנו מסכימים על מה צודק ומה לא.

החוק הוא הוראה שחייבים לקיים כדי לאפשר פעילות תקינה של המדינה ומוסדותיה. המדינה גם צריכה לקיים מערכת של אכיפת החוקים כדי לוודא שהחוקים מתקיימים. ייתכן מצב שבו החוק יעורר תחושת קיפוח וחוסר צדק אצל חלק מהאנשים. לפעמים חלק מהם יעברו עליו למרות שהם עלולים לשלם מחיר גבוה בשל כך.

המציאות החברתית האידיאלית היא כאשר החוק נובע מצדק מוחלט.

במחזה, אנטיגונה מתנגדת לחוק משום שהיא חושבת שהוא אינו צודק. מבחינתה, רק חוק האלים הוא חוק צודק ורק אותו יש לקיים ולכן היא מוכנה להקריב את חייה ומסרבת לציית לחוק שקבע השליט.

מטרתה של הטרגדיה היא דידקטית (חינוכית) והמסר שלה הוא שחוק האלים הוא הצדק המוחלט ולכן קראון מוצג כשוגה כאשר אינו מקיים התאמה בין הצדק והחוק של האלים לבין חוקי המדינה. הטעות הזו מביאה עליו את אסונו.

בחברה שלנו החוק האלוהי אינו מחייב את מוסדות המדינה והנהגתה ולכן אמות המידה של הצדק נקבעות על ידי צו מוסרי של שופטי המדינה העליונים והחוקים שהמדינה מחוקקת נובעים מאמות המידה הללו.

גם כאן, עדיין ייתכן שהצו המשפטי העליון והחוק שבא בעקבותיו יעוררו תחושת חוסר צדק אצל חלק מהאנשים ולכן יש ניגוד ולכן גם אי ציות לחוק במקרים מסוימים.

הקיצוניות-הפנאטיות היא מצב שבו המחוקק קובע חוק שמנוגד לצדק ולמוסר באופן בולט ומתעקש לקיים אותו למרות קולות ההתנגדות מצד העם. במקרה כזה נוצר קיפוח חמור שגורר אחריו אי ציות לחוק, למרות העונש הכרוך בכך.

האדם הקיצוני – הפנאט – הוא האדם שיתנגד באופן גלוי ובוטה לחוק למרות שהוא מסכן את חירותו ואולי אף את חייו. ההתנגדות שלו היא מסר חתרני המתנגד לחוק ולאמות המוסר של המדינה.

הפנאט הדתי, חש בניגוד חריף בין חוק המדינה לחוק האל אליו הוא מחויב. הוא מזהה מצב שבו חוק המדינה סותר את חוקי האל ולכן יעשה הכל, יקריב את חירותו ואת חייו כדי להתנגד לחוק המדינה ולהעביר מסר של התנגדות לחוק מדינה המבטל (בעיניו) את חוק המוסר העליון של האלים.

כך במחזה שלנו, **קריאון** נאחז בחוק שחוקק ומתעלם בעקשנות מקול ההיגיון, הצדק והמוסר, גם כאשר הוא מקבל מסר מהאלים עצמם.

אנטיגונה נאחזת בחוק האלים שנוגד את חוק המדינה ומוכנה להקריב את חייה עבורו, אך למרות שהיא צודקת, היא מביאה על עצמה ועל קרוביה אסון.